

זכות האחד וכיון שמהאחד אינך יכול להוציאו גם ממני לא תוציא, והלא הא דאין יכול להוציא מהא' הוא רק מטעם שאין יודע לברר, וכיון שהוא יודע האמת מהיכי תיתי לא יחזיר...'.
 ולכן פירש שמדובר שגוף הדרך שייכת לבעל השדה שמסביב, אלא שמוטל עליו חוב ליתן לאמצעי אפשרות גישה לשדהו, ואין זה אלא חוב בעלמא ולא קנין בגוף הקרקע, וכיון שאין יכול לתבוע מכל אחד מהמוכרים לממש זכות זו, שהרי אין לו כל הוכחה מי הוא זה שחייב לו, הרי בטל מהמוכרים שעבוד הגוף וממילא בטל שעבוד נכסים, הלכך גם הלוקח לא נתחייב באותו חוב. ואמנם באופן שנאבד לו מגוף הקרקע שלו, ודאי יכול לתבוע מהקונה ב'מה נפשך'. (ובספר שערי ישר (ה, י) נטה מדבריו ופירש כל הסוגיא באופן אחר, ע"ש באריכות רבה. וע"ע באבי עזרי — מלוה יט, ח).

דף קי

'ש'לש ארצות לנשואין, יהודה ועבר הירדן והגליל. אין מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך...'. — מבואר במשנה שעבר הירדן דינו כארץ ישראל לענין העלייה לארץ, שלכך אין מוציאין ממנו לגליל וליהודה. ולפי זה נראה שכמו כן מעלים משאר ארצות לעבר הירדן, כשם שהכל מעלים לארץ ישראל. וכן מבואר בתשב"ץ (ח"ג קצח). ומבואר עוד בדבריו (כדעת התוס' חגיגה ג), שעולי בבל כבשו מקומות בעבר הירדן, ולכך נתקדשו אותם מקומות בקדושת הארץ.

ואולם לדעת הראב"ד (שמיטה ד) עולי בבל לא כבשו כלל בעבר הירדן, ולדעתו יש לומר שלכך אין מוציאין מעבר הירדן ליהודה וגליל, שסובר כדברי הרמב"ן (פר' מסעי ודברים) שכיבוש והורשת א"י מצות עשה בפני עצמה היא, ואף עבר הירדן בכלל זה, כמבואר בגבולות האמורים בפרשת מסעי, הלכך אעפ"י שלא נתקדש עבר הירדן לענין מצוות התלויות בארץ, וגם בטלה קדושת הארץ ולא כבשוהו עולי בבל, אעפ"י כ' יש שם מצות כיבוש מהתורה, ולכך הכל מעלים לעבר הירדן ואין מעלים מעבר הירדן ליהודה וגליל.

אך מהשמטת הרמב"ם מצוה זו נראה שאינו סובר כהרמב"ן שמצות כיבוש הארץ וישובה מצוה בפני עצמה היא (וכמו שכתב הרב מגילת אסתר), ולדבריו, דין זה שהכל מעלים לארץ ישראל, על כרחנו אינו משום מצות ישובה אלא משום קדושת הארץ או קיום מצוותיה, ולפי זה צריך באור מדוע עבר הירדן דינו כארץ.

ויש להוכיח מכאן כדברי בעל כפתור ופרח (מח. הובא בברכי יוסף או"ח תפט) שהרמב"ם קורא 'עבר הירדן' גם לעבר המערבי של הירדן (כמוכח מדבריו בהל' שמיטה פ"ז). ולכך שנה התנא 'עבר הירדן' בין יהודה לגליל.

היוצא מזה, שלשיטת הרמב"ן ודעמיה, דין 'הכל מעלין' אמור גם בעבר הירדן מזרחה, אף במקום שלא כבשוהו עולי בבל, כי מ"מ בכלל מצות ישוב וכבוש הוא, עד הנהר הגדול נהר פרת, ואפילו בזמן הזה (כמבואר בדברי הרמב"ן בספר המצוות ובפירושו בסדר דברים). ולדעת התשב"ץ דין זה אמור בעבר הירדן רק במקומות שכבשוהו עולי בבל. ולהרמב"ם [ויתכן אף להראב"ד] אין דין זה אמור אלא במערב הירדן. (עפ"י שבט הלוי ח"ג רא)

(ע"ב) 'הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין' — על מצות ישוב ארץ ישראל וכיבושה בזמן הזה, כבר האריכו ראשונים ואחרונים — ראה בספרים המובאים והמצויינים באנצ. תלמודית ערך 'ארץ ישראל' — ישיבתה. (כרך ב עמ' רכג). וראה עוד בתשובתו הרחבה של הגר"ע יוסף שליט"א — נדפסה ב'תחומין' כרך י (וע"ש מאמרים נוספים בכרכים: ב ד ה ה, ובספרו 'מאור ישראל' — שבת מא).
 ע"ע: אגרות משה (אה"ע ח"א סוף קב) (רוב הפוסקים סוברים שישוב א"י בזה"ז מצוה, אבל פשוט שאין זו בזה"ז מצוה

חיובית המוטלת על הגוף, [שא"כ היה איסור לדור בחו"ל ולא הזכר איסור אלא על יציאה מא"י לשכון בחו"ל], אלא כשדר בארץ מקיים מצוה. וכיון שאינה מצוה חיובית ודאי יש להתחשב בחשש של ר"ח כהן אם יכול ליהדר במצות התלויות בארץ].
שם (ז"ד ח"ג קכב) (אין נראה שתהא מצוה מתקנת חכמים לדור בא"י, אלא להסוברים שיש מצוה עתה — מהתורה היא, ולדעת החולקים — אף מדרבנן אין מצוה, ושייך רק לומר שיש בשוב מעלה וחשיבות).
מנחת שלמה (ח"ג קנח, כב) (מצות ישוב א"י מצוה לעצמה היא ואינה בשביל קיום המצוות התלויות בארץ. ואף לר"ח כהן קיימת מצות ישוב א"י בזמן הזה, אלא שהוא סובר שכיון שאין יכולים להזוהר בזה"ז בקיום מצוותיה, חלילה לקיים מצות ישוב ע"י אי זהירות במצוות ועשיית עבירות. ומ"מ בזמננו שאפשר, שפיר חייבים אף לר"ח כהן).
 וע"ע: שבט הלוי ח"ג ר"א (ובה"ב קח); משנה הלכות ח"ג קפט; ח"ה קצג; ח"ז ר"א.

וראה עוד באגרתו של ר"צ הכהן זצ"ל מלובלין (שנדפסה בסוף 'פוקד עקרים' ונדמ"ח ב'צדקת הצדיק' — המלא) שהארץ, שלכל הדעות, ודאי מעלה גדולה לישב בה גם בזמן הזה, שהרי כל החכמים שהפליגו בשבחה, לאחרי החורבן היו, (הגם שהוא עצמו נקט לעיקר (בספרו 'דברי סופרים' יד) שמצות ישוב הארץ היא רק בזמן שהבית קיים.
 וזו לשון החזו"ן-איש באגרתו (קובץ אגרות ח"א קעה): '... ומצות ארץ ישראל הוכרעה על ידי הרמב"ם והרמב"ן ושאר פוסקים. וידוע עד — כמה שאף ה'חפץ חיים' זללה"ה לעלות'. (וראה לו עוד באגרת קפ)

יש להעיר שגם לאותן הדעות שבזמן הזה אינה מצוה מחויבת, יש מקום לומר שדין 'הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין' קיים גם עתה — לפי מש"כ הרשב"ש בתשובה (א) שדין זה אינו נובע ממצות ישוב הארץ אלא משום קדושתה, שהרי הכל מעלין לירושלים אעפ"י שאין מצוה לישב דוקא בה. ואולם יש סוברים שדין 'הכל מעלין' יסודו משום מצות כיבוש הארץ וישובה. ולפי זה לכאורה דין כפיה לעלות בזמן הזה, תלוי בשיטות הפוסקים אם נוהג עתה חיוב כיבוש וישוב. (אלא שלכאורה מדין 'הכל מעלין לירושלים' מוכח שאף במקום שאין מצות כיבוש וישוב מעלין משום קדושה. ולפי"ז הוא הדין בזמן הזה. ואולם יש מקום לחדש שיש מצות כיבוש-וישוב מיוחדת לירושלים. כן רצה לצדד בשו"ת שבט הלוי, וכן בקובץ 'עטורי כהנים' 187, אייר תש"ס). ויש גם טעם נוסף — משום מצוות התלויות בארץ (ובירושלים) — ע' בשיטות הראשונים בזה, בשו"ת שבט הלוי ח"ג ר"א.

*

'לא תווי מנוה היפה לנוה הרעה' —

'... ומדקאמר לאתווי מנוה היפה לנוה הרעה ולא קאמר לאתווי במקום סכנה או לאתווי אעפ"י שאינו מוצא את ההגון — שמעינן מינה דרבנותא דלהעלות לארץ על שאר ארצות בענין ההוצאה ממקום למקום, היינו דוקא נוה רע ליפה, דלא"י מעלין ומוציאין אפילו מן היפה לרע משום מצות ישיבה, משא"כ בחו"ל, וזו היא הרבותא בלחוד, אבל במקום סכנה כולם שוים ואינו מוציאה, וכמעט שאין להביא על הדבר הזה ראייה, שהוא במושכל ראשון, שמשקול הדעת יוכל אדם להבין זה מעצמו, שאין לך דבר שעומד בפני הסכנה.

הי"ל (היוצא לנו) בזמן הזה בארצות הללו, רצוני לומר כל שהוא מסוף המערב עד נא אמון, אין כופין לעלות. ומנא אמון ולמעלה — כופין ביבשה, וגם דרך ים בימות החמה, אם אין שם לסטים בים בארצות הללו.

ואני מהוראי (צ"ל: מיראי) הוראה אני וכבר בא דין זה לפני ודנתי בו כמה פעמים, שלא לכוף לעלות. והבונה בשמים מעלותיו, ושם עבים מרכבותיו, יעלינו במהרה לארצו הטהורה עם כל ישראל בחבורה, והוא למען שמו יקבץ נפוצות יהודה בקול רנה ותודה. (מתוך שו"ת הרשב"ש, סי' א. מחכמי צפון אפריקה, ה'קס — ה'רכז).

'דאמר רב יהודה: כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה' – במסכת ברכות (מג) מצינו שרב יהודה ייחד ברכה לשמן אפרסמון והגדל בארץ ישראל: 'בורא שמן ארצנו'. ואמרו שם שאין ללמוד ממנו הלכה, דשאני רב יהודה דחביבא ליה ארץ ישראל'.
שמה יש מקום לשער שדברי רב יהודה קשורים המה זה בזה; ידיעתו והרגשתו שהוא מנוע מלעלות אל הארץ עד יום פקידה, היא שהוסיפה לו אהבה על אהבתו לארץ.

דף קיא

'מהו למיחת וליבמה? אמר ליה אחיו נשא כותית ומת ברוך המקום שהרגו, והוא ירד אחריו?!' — אף על פי שמותר לירד מהארץ כדי לישא אשה, היינו דוקא על מנת לחזור, אבל להשתקע שם אסור. (עפ"י תוס' ע"ז יג. ד"ה ללמוד; רמב"ם מלכים ה, ט וכסף משנה).

'ככתבם וכלשונם'

'כשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות' —
'שכל מקום שחכמה ויראת חטא מצויין שם, דינו כארץ ישראל, וכמו שאמרו כל הדר בבבל כאילו דר בארץ ישראל, שכל מה שאמרו בזה לא אמרו אלא מפני שסתם חו"ל אין חכמה ויראת חטא מצויים בה לישראל לרוב הצרות ועול הגלויות... וסתם ארץ ישראל חכמה ויראת חטא מצויים בה, עד שמתוכם משיגים כבוד בוראם, וזוכים ליהנות מזיו השכינה, ועל זה אמרו אפילו שפחה שבארץ ישראל מובטחת שהיא בת העולם הבא...'. (מאירי)

'אפילו שפחה כנענית שבארץ ישראל מובטח לה שהיא בת העולם הבא...'. —
'אפילו על רשעים מגינה זכות ארץ ישראל, שהרי אפילו שפחה כנענית שבא"י מובטחת היא שהיא בת עולם הבא, ובודאי אין הגמרא מדברת בשפחה צדקנית שהיא בלא"ה בת עוה"ב, ואפילו חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא (ע' הלכות מלכים ה, יא), וק"ו שפחה דמיחייבא במצות, אלא ודאי בסתם שפחה שהיא שפלה ומעשים רעים ומדות רעות מצויים בה, כד' הש"ך (י"ד א סק"ב) לענין עבדים, ומ"מ מהני לה זכות א"י לזכותה שתהי' מובטחת שהיא בת עולם הבא. ואפילו מעשו הרשע נתירא יעקב אבינו ע"ה שמא תעמד לו זכות ישיבת א"י (בראשית רבה עו) וק"ו לזרע קודש זרע בחונים בני אברהם יצחק ויעקב, דאע"ג דלית בהו הימנותא איקרו בני מעלי וכדעת רבי מאיר (קדושין לו. ועוד), דהלכתא כותי' בהא'. (מתוך אגרות ראי"ה ב' תקנה)

(ע"ב) 'ולדבקה בו... והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים...'. — 'זהעובר על זה, ואינו מתחבר עמהם וקובע בלבו אהבתם ומשתדל בטובם ותועלתם, בעתים שיש סיפק בידו לעשות כן — מבטל עשה זה, וענשו גדול מאד, כי הם קיום התורה ויסוד חזק לתשועת הנפשות, שכל הרגיל עמהם — לא במהרה הוא חוטא' (לשון ספר החינוך מצוה תלד)

ב. מי שכתב דקל לבתו, והלכו הבנים וחלקו בנכסים ולא השאירו לה דקל, אמר אביי [דלא כסברת רב יוסף]: בין לאדמון בין לחכמים יש לבת טענה על היורשים. וצריכים ליתן לה דקל ולחלוק מחדש בנכסים.

ג. רב מרדכי אמר לרב אשי, כך אמר אבימי מהגרונאי בשם רבא: אנשים קוראים לשני חצאי דקל 'דקל', הלכך מי שכתב 'דקל' לבתו, רשאים היורשים ליתן לה שני חצאי דקלים [שהיה האב שותף בהם עם אחר]. שידם על העליונה, כי הנכסים בחזקתם וזו אינה באה עליהם אלא מכח צוואה (רש"י).

דף קי

רג. א. המוציא שטר חוב על חברו והוציא לו הלה שטר מאוחר מהשטר הראשון, בו כתוב שהנושה מכר שדה ללווה, או שלוה ממנו מעות — האם השטר המאוחר מהוה ראיה שהשטר הקודם מזויף או פרוע?

ב. שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה — האם שניהם גובים זה מזה או יישארו הנכסים כמות שהם, ומאי נפקא מינה?

ג. כיצד הדין בכגון זה ביתומים?

א. המוציא שטר חוב על חברו והלה הוציא שמכר לו את השדה — אדמון אומר: יכול הוא שיאמר, אילו הייתי חייב לך, היה לך להפרע את שלך כשמכרת לי את השדה. ואפילו במקום שכותבים שטר ורק אחר כך נותנים מעות, היה לו למסור מודעה בפני שני עדים שאינו מוכר לו אלא כדי שיוכל למשכנו. ולדברי חכמים אין זו טענה, כי אדרבה, זה היה פקח שמכר לו את הקרקע מפני שבכך הוא יכול למשכנו על חובו. ופירשו בגמרא שבמקום שנותנים תחילה מעות ואחר כך כותבים שטר, מודים חכמים שיכול לטעון כנגדו, היה לך לפרוע את שלך כשמכרת לי את השדה, ומכך שלא עשית כן, הרי זו ראיה ששטר ההלואה מזויף או שכבר נפרע.

וכן נחלקו בשטר חוב מאוחר שהוציא הלווה על המלוה, שלדברי אדמון שטר זה מרע את השטר הראשון, וחכמים חולקים (אלא יעשו כדלהלן). ופירשו בגמרא שנחלקו באופן שהשטר השני נעשה ביום הפרוע של ההלואה הראשונה; האם אדם לווה בשביל יום אחד, או אינו לווה ליום אחד והיה לו להמתין יום ולתבוע את הלואתו ולא ללוות ממנו. אבל אם השטר השני נעשה בתוך הזמן, מודה אדמון שאין כנגדו טענה. וכן לאידך גיסא, אם כבר נשלם הזמן, מודים חכמים שודאי היה לו לפרוע הלואתו תחילה. הלכה כחכמים.

ב. שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה — רב נחמן אמר: זה גובה וזה גובה. רב ששת אמר: הפוכי מטרתא למה לי, אלא זה עומד בשלו וזה עומד בשלו.

ומבואר בגמרא, שכל שיש נפקותא בדבר, כגון שלוה זה לעשר שנים וזה לחמש, ודאי כל אחד גובה בזמנו. וכל שאין נפקותא — ודאי כל אחד עומד בשלו. ומחלוקת רב נחמן ורב ששת היא בכגון שיש לאחד עידית ובינונית ולשני יש זיבורית, ובעל חוב דינו לגבות מבינונית; רב נחמן סובר שיש כאן נפקותא בכך שגובים שניהם, כי בעל הזיבורית דינו לגבות מהשני בינונית, ובעל הבינונית לא יגבה כי אם זיבורית, כי 'בשלו הן שמיין' ולא בשל עולם, הלכך אין יכול לגבות ממנו את הקרקע המובחרת שבידו — לכן כל אחד גובה את חובו. ורב ששת סבר 'בשל כל אדם הן שמיין' הלכך דינם שוה, (שכיון שבאו בבת אחת, ב"ד גובים בינונית של זה לזה, ושוב יגבו הבינונית בחזרה, והפוכי מטרתא ל"ל. רש"י).

ג. הסיק רבא [דלא כרמי בר חמא] שדין היתומים כדין שני בעלי חובות, שהרי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם, בעל חוב חוזר וגובה אותה מהם, הלכך זה גובה וזה גובה.

ולמאן דאמר בשל עולם הן שמים אין נפקותא בכך שיגבו שניהם, [כי אעפ"י שאין נפרעים מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית, כאשר תפס בינונית תפס], הלכך כל אחד עומד בשלו.

רד. א. האם יכול האיש לכוף את אשתו לילך עמו לגור במקום אחר, וכן האשה את בעלה?

ב. מה הדין בעבד לענין הנ"ל?

ג. נשא אשה במקום אחד וגרשה במקום אחר — מאלו מעות הוא פורע כתובתה, ומה הדין בשאר שטר חוב?

ד. שטר שכתוב בו 'כסף' סתם — מה דינו?

א. אין האיש מוציא את אשתו ולא האשה את אישה, מעיר לעיר ומכרך לכרך בשתי ארצות, כגון יהודה וגליל או עבר הירדן, אבל באותה ארץ מוציאים מעיר לעיר ומכרך לכרך, אבל לא מעיר לכרך [שישיבת כרכין קשה], ולא מכרך לעיר [שאינן מצוי בה כל דבר].

מנוה הרעה לנוה היפה — לדברי חכמים, מוציאים זה את זה. רשב"ג אומר: אף לא מנוה הרעה לנוה היפה, שהנוה היפה בודק [שאמר שמואל: שינוי וסת (= הרגל) — תחילת חולין].

הלכה כרשב"ג במשנתנו. וכן אין כופים לעלות ממקום שהמושל טוב למקום שהמושל רע.

(רמ"א אה"ע עה).

ואולם מחו"ל לארץ ישראל, או משאר מקומות לירושלים — כופים זה את זה לעלות, ואפילו מנוה היפה לנוה הרעה. ואין צריך לומר שאין מוציאים מירושלים ומארץ ישראל לשאר מקומות, אפילו מנוה הרעה לנוה היפה. לא רצתה האשה לעלות או שרצתה לרדת — תצא שלא בכתובה. לא רצה האיש לעלות או שרצה לרדת — יוציא ויתן כתובה.

א. בכל מקום מעלים ממקום שרובו כותים למקום שרובו ישראל. ומשמע אפילו מנוה יפה לנוה

רעה. (עפ"י פוסקים אה"ע עה, ב. וע"ש בחלקת מחוקק שהשיג על מה שכתב הב"ח שגם האשה כופה את בעלה לעלות למקום שרובו ישראל. וע"ע במנחת שלמה ח"ג קנה, כב (אות ג) וצ"ע).

ב. כתבו התוס' שדין הכל מעלין לא"י אינו נוהג בזמן הזה, שיש סכנת דרכים. ויש אומרים מפני העניות המעבירה את האדם על דעתו ועל דעת קונו (ע' תשב"ץ ח"ג ר). ויש אומרים מפני שאי אפשר להזהר במצוות התלויות בארץ. (רבנו חיים בתוס'). ואולם הרמב"ם ושאר פוסקים הביאו דין זה.

ג. יש נוקטים [על פי הירושלמי], שבזמן הזה אין אשה כופה את האיש לעלות לארץ. (ע' רא"ש בשם מהר"ם; טור וש"פ אה"ע סוס"י עה. וע' בהסבר שיטה זו בשבט הלוי ח"ג רא, ד).

ב. הכל מעלים לארץ ישראל ולירושלים, לרבות עבד עברי שעולה עם אדונו (רש"י). וכן העבד שרוצה לעלות, כופים את רבו לעלות (רמב"ם; יו"ד רסו, פד).

רש"י מפרש עבד עברי, ומשמע שעבד כנעני אינו כופה. וכן כתב הר"ן. ואולם הרמב"ם והראב"ד כתבו עבד כנעני. וכן פסק בשלחן ערוך.

עבד (כנעני. ראשונים) שברח מחוצה לארץ לארץ — אומרים לרבו, מכור אותו בארץ ואל תוציאנו, משום ישיבת ארץ ישראל.

א. יש מפרשים: 'מכירה' לאו דוקא, אלא כלומר מוכרו לעצמו לצאת לחרות, והעבד כותב שטר על דמיו לאדון. (עפ"י רמב"ם, סמ"ג, רבנו תם ועוד). [יש מי שכתב לשיטה זו, שאפילו חזר העבד לחו"ל, כבר נפקע שעבודו (מנחת חינוך תקסח). ויש חולקים (ע' מים חיים על הרמב"ם סם)]. ויש מפרשים כפשוטו, ומכל מקום כאשר אין לו לוקחים שם, אינו חוזר לאדונו אלא כותב דמיו לאדון ומשתחרר (עפ"י תוס' בשם הר"י יוסף. וכ"מ ברא"ש בגטין פ"ד סי' מג).

ב. עבד שברח לירושלים — מוציאים אותו לאדונו, שאין אנו רוצים שיהיו עבדים בירושלים יותר מדאי אלא מיוחסים. (תוס' בשם רבנו תם).

ג. לדברי תנא קמא הקילו בכתובה שהיא מדרבנן, שהבעל משלם לעולם כפי המעות הקלות שבשני המקומות, מקום הנישואין ומקום הגירושין. ורשב"ג סובר כתובה דאורייתא הלכך לעולם משלם כמקום הנישואין שאז נשתעבד לה, בין לחומרא בין לקולא.

המוציא שטר חוב על חברו, כתוב בו 'בבל' — מגבהו ממעות בבל. כתוב בו 'ארץ ישראל' — מגבהו ממעות ארץ ישראל. כתוב בו סתם; הוציאו בבבל — מגבהו ממעות בבל, הוציאו בארץ ישראל — מגבהו ממעות א"י.

ד. כתוב בו 'כסף' סתם — מה שירצה לזה מגבהו, כלומר ממטבע כסף הפחות [להוציא פרוטות שאין עושים אותם מכסף]. ודוקא אם כתוב בו 'מטבע' אבל 'כסף' ללא מטבע, נותן לו חתיכת כסף.

דפים קי — קיא

רה. א. האם היה מותר בזמן הש"ס לעלות מבבל לארץ ישראל, וכן לצאת מבבל לשאר ארצות?

ב. אלו שבועות השביע הקב"ה לישראל ולאומות העולם בזמן הגלות?

אמר רב יהודה: כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה. [וכן אמר רב יהודה: כל הדר בבבל כאילו דר בארץ ישראל...]. ואילו רבי זירא (ועוד אמוראים) עלו מבבל לארץ.

ועוד אמר רב יהודה אמר שמואל: כשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל, אסור לצאת מבבל לשאר ארצות.

וכן פסק הרמב"ם (מלכים ס"ה), שאסור לצאת מבבל לשאר ארצות. ופירש הכסף-משנה שבכלל 'שאר ארצות' גם ארץ ישראל, וכמימרא הראשונה של רב יהודה. ובספר 'מאור ישראל' (להגר"ע יוסף שליט"א — שבת מא) כתב ששאר ארצות דוקא, אבל מבבל לא"י מותר לעלות, שהרי מצינו להרבה אמוראים שעלו מבבל לארץ.

ב. שלש פעמים בשיר השירים נאמר השביעי אתכם בנות ירושלים... — שלש שבועות הללו למה; אחת שלא יעלו ישראל בחומה, ואחת שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באומות העולם, ואחת שהשביע הקב"ה את העכו"ם שלא ישתעבדו בהם בישראל יותר מדי.

ועוד שלש שבועות נוספות יש (אם תעירו ואם תעוררו — הרי כפל שבועה בכל אחת); שלא יגלו את הקץ, ושלא ירחקו את הקץ, ושלא יגלו הסוד לעכו"ם (סוד העבור או סוד טעמי תורה. ערש"י ותוס').

...בצבאות או באילות השדה — אמר רבי אלעזר: אמר להם הקב"ה לישראל, אם אתם מקיימין את השבועה מוטב ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה.

דפים קיא — קיב

רו. א. אלו מאמרים הובאו בגמרא בשבחה של ארץ ישראל [ירושלים] וישובה, ובמעלת הדר והקבור בה?

ב. אלו הנהגות החכמים הובאו בגמרא בענין חיבתם לארץ ישראל?

א. לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עכו"ם, ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו א-לוה, וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו א-לוה... כאילו עובד עבודת כוכבים (כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבד אלהים אחרים).

אמר רבי אלעזר: כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון...

אמר רב ענן: כל הקבור בארץ ישראל כאילו קבור תחת המזבת... ואמרו שאינו דומה קולטתו מחיים